

Carlos Aguilera

## Potovanje na Kitajsko

Na Kitajskem so ceste iz blata. Blato je rdeče, in ko se strdi, je videti kot gladka blatna skulptura. Na obrobju Pekinga je neko območje, kjer je blato sivo. Temu kraju pravijo "okrogla emajlirana posodica".

Ceste so dolge. Prav tako bi lahko rekli, da so strme, ozke.

Obstajata dva pasova: na levem pešci, ločeni z nevidno črto, ki je nihče ne zgreši. Na desnem dolgi tovornjaki, izdelani v Republiki. Če želi kdo z avtomobilom (na primer s kakšnim oldsmobilom, letnik '75) potovati po teh cestah, si mora teden dni prej priskrbeti državno dovoljenje. V nasprotnem primeru ga pridržijo, kaznujejo in odpeljejo v okrajni *police office*. Tam mu za nekaj mesecev odvzamejo voziško dovoljenje.

Kitajske ceste so zelo zapletene. Obstajajo ceste, ki prečkajo planote, in gorske ceste. Prve tri dni po odhodu iz Pekinga smo vozili po gorskih cestah. Te ceste otežijo življenje. Ne le zaradi neusmiljene strmosti, temveč tudi zaradi rahlega dežja, meglic in svoje neskončnosti.

Seveda, za Kitajce je vse bolj preprosto. Michaux pravi, da obstaja na zahodu rek, ki se glasi takole: Samo Kitajec je sposoben na obzorju zarisati črto. Po treh dneh vzpenjanja po cesti Peking mesto – Peking periferija se nisem naveličal ponavljati tega reka.

Po gorskih cestah je potovanje krajše. Če smo za to, da smo zapustili Peking, potrebovali tri dni po gorskih cestah, bi po cestah čez planote, včasih bolj strmih in ovinkastih, potrebovali pet dni. Edina razlika je ta, da so ceste po planoti asfaltirane.

Gorska cesta se razcepi na dve ali tri ceste, ki prečkajo planote. Do prve, ki običajno vodi naprej do kakšne skrite vasi ali muzeja; do druge, ki vodi nazaj do kakšne planjave ali koščka zidu; in še tretje, ki razcepi prvo in se izgublja v smeri x.

Véliki Mongol, šofer, ki nam ga je dodelilo Ministrstvo za kulturo Republike, pravi, da se tiste ceste, ki se končajo na izhodu iz kakega

mesta, ponovno priključijo glavni žili planote in tako oblikujejo kačo z velikimi in majhnimi vijugami po vsem ozemlju.

Velika težava gorskih cest je blato. Ko dežuje, postane vožnja nemogoča. Kadar ne dežuje, pa zemlja zato, ker je rahlejša kot katera koli črnica, ki jo poznamo na zahodu, postane zdrsljiva, zaradi česar tako ljudje kot avtomobili ne morejo naprej.

Nekega zelo sončnega dne smo naleteli na kolono desetih zaletenih tovornjakov, ki so nenehno drseli, ne da bi lahko storili kar koli drugega, kot da so se skušali opreti drug na drugega.

Na gorskih cestah so skale. Ne majhne ali za počitek. Velike skale. Skale v velikosti hiše, na katere bi se zahodnjak – *occidentalis* lahko povzpел le, če bi nanje splezal.

V teh krajih živi Kitajec opica, ki skrbi za zabavo popotnikov. Ta moški samo z rokami, ne da bi se opiral na noge, pleza po gorskih skalah. Ko prispe na vrh, skoči, kot da se "podvig" ne bo ponovil nikoli več.

Te skale pokrajino polepšajo. Napravijo jo raskavo, in kadar jo gledamo od blizu, diši po svincu, po kravjem dreku in po svincu. Od daleč so skale videti kartonaste.

Če na zahodu pokrajina pomeni zeleno: travnate širjave z rekami, jezeri, gorami itd., na Kitajskem ni tako. Na Kitajskem je pokrajina duhovna. Skale se spremenijo v možgančke, ki opazujejo, in oči, ki nadzorujejo, ne da bi za trenutek lahko počile.

Ob neki priložnosti, ko smo potovali od Sheoxuona do Huangchei-huana, smo videli, kako so se neki ljudje med seboj klofotali in se davili, eden pa je stekel do gorskega previsa (prepada), razprl roke in se vrgel. Kolikor je znanega, naj bi bila ta vrsta samomora v Republiki zelo razširjena, imenujejo ga *iztirjen beg v sanje*.

Na gorskih cestah so stojnice s cvrtjem. V teh stojnicah strežejo ljudje, oblečeni v krajevne noše, ki potihoma pojejo, medtem ko stranke pomakajo prste v sladko-kislo omako in jih nosijo k ustom.

Stojnice so majhne. Prostora imajo le za dve osebi, srednje veliko kovinsko ploščo in pod njo pravokotne kocke premoga. Ko prodajalec streže, se žena stisne na pručko in opazuje. Zatem pohiti ponujati *xixém* in palčke biserne barve. Te palčke, pravijo, preden se umaknejo, pomenijo *good look* in jih podarijo vsakemu, ki jih obišče.

Te stojnice so torej poznane in se vrstijo druga za drugo po vsej Republiki.

Ponoči so osvetljene z žarnicami različnih barv.

## Veliki Mongol

Vélíki Mongol je majhen: velik približno 1,62, ozkih oči, rumen, zamaščen. Zaradi svojega rumenorjavega suknjiča in svojega načina hoje je videti kot možiček iz Oza. Ima približno dvainpetdeset let.

Na gorskih cestah se zelo dobro izogiba tovornjakom in prehiteva previdno. Ko govori o njih, pravi: sovražnik, in krepko stisne pest. Na cestah po planoti vozi zelo hitro, sunkoma pospešujoč ali zaustavljajoč se, odvisno od potrebe po "škljocanju" fotografij.

Zvečer, ko se ustavimo v kakem hotelu, Vélíki Mongol včasih poje. Stopi do karaok, v kantonščini kabina za lajnjanje, in prepeva pocukrane pesmi: *New York, New York* v slogu Franka Sinatre ali kitajske pop balade. (Ker ne Maki ne jaz nič ne razumeva, si raje ogledujeva okrasje ali pa se sprehodiva po vasi "navezovat stike")<sup>1</sup>.

Obisk Vélíkega Mongola v kabini za karaoke lahko traja dve ali tri ure. Obiskovalci se usedejo k mizi in se potihno pogovarjajo. Če kdo pove šalo, se zasmejejo s kratkim krohotom, ki nenadoma izbruhne in utihne. Čisto drugače kot razvlečen smeh na zahodu.

Ko se kdo nameni peti, utihnejo. S široko odprtimi očmi opazujejo nastop in ploskajo. Nato povabijo *singerja* k mizi, mu za pijačo naročijo "zmajev rep" in mu dajo žvečiti "nebesne gosence". Vprašajo ga po družini in ga s kimljajem z glavo predstavijo preostalim pri mizi. Pozneje se poslovijo.

Ker zna Vélíki Mongol peti v angleščini, se aplavzi podvojijo in ga "prisilijo", da se vedno znova vrača in poje.

Če aplavzi niso dovoljšnji, Vélíki Mongol vozi, kot bi bile ceste iz blata trdo vozišče. Pospešuje do skrajnosti in sunkovito zavira, udarja ob volan, brca ...

Če so aplavzi zadovoljivi, vozi dobre volje, prilagodi vožnjo na primerno hitrost za uporabo polaroidnega fotoaparata in prosi za dovoljenje, da prižge radio.

<sup>1</sup> Zaradi slabo zasnovane zgodbe Maki v *Teoriji kitajske duše* govori malo ali pa nič. Nisem vedel, kako bi jo strukturno ubesedil, ne kako bi oblikoval situacije, v katerih bi se pojavljala pred vsemi drugimi. Zato nikar ne mislite, da je bilo najino potovanje vedno le "oaza miru in spokoja". Poleg nasmehov in postankov za fotografiranje so bili med nama tudi prepiri, sovraštvo in zlomljene roke. Torej, če se ne pojavlja ali se pojavlja redko, je to zaradi "sinteze" (oziroma slabe zasneve zgodbe), nikakor pa ne zaradi maščevanja oziroma brezbriznosti. Potovanje, pa naj bo še tako nadrobno opisano, je vedno tudi fiktiven dogodek.

Na take dni je v veliko pomoč. Govori malo in izbere kraje, ki so, kot pravi, čista fotografija. Če ugovarjam, odgovori: zahodnjaki se ne spoznajo na edinstveno potezo s čopičem ...

Njegovo vedenje je lagodno.

## Kabine za karaoke

Na Kitajskem so, nasprotno kot na zahodu, kabine za karaoke (*huanx-hipó*) majhne. Le štiri ali pet miz in velik televizor. Tisti, ki poje, se postavi na sredino in po končanem nastopu se mu zaploska. Smejejo se samo zahodnjaki, nihče drug.

Ljudje, ki obiskujejo škatle za karaoke, so mladi: dekleta od petnajstih do petindvajsetih let, oblečena v kratka krila z rdečim karom in bele bluze. Nobena ne nosi verižic ali zapestnic, imajo le tetovažo na vrhu desne nadlakti. Da jih prikličeš, jim moraš reči *miss* in tleskniti s prsti. Ne vem, zaradi česa vse mislijo, da govoriš angleško, in prihitijo, da bi vadile. Ko ugotovijo, da nisi Severnoameričan, se nasmehejo.

V kabinah za karaoke ne točijo alkoholnih pijač. Točijo *xixém*, kot v stojnicah s cvrtjem, in čaj iz različnih regij države.

Prva vrsta čaja se imenuje "zmajev rep", druga "jangcejeve vode", tretja pa "pomladanski sprehod".

"Zmajev rep" se pripravi z oljem. Po želji se pije z *buanxhijem* (sladkorjem iz sladkorne pese) in v navodilih piše, da se priporoča pri revmatičnih bolečinah. To je mešanica cvetov čajnih grmov iz regije Huangcheihuan.

"Jangcejeve vode" se pije hladen. Je granatne barve in se servira v porcelanastih skodelicah s prosojnimi ročkami. Če skodelico podržiš proti svetlobi, lahko vidiš, da se barva ročke spremeni v barvo, ki jo osvetljuje. Ta čaj izhaja iz osrednje kitajske regije, iz Jiayúma.

"Pomladanski sprehod" je bel. Pripravlja se tako, da se zmelje stebela *guina*, grma, ki raste v Xonjhiaji, in se prevre s cimetom, ingverjem in cvetnimi lističi. Pije se po vsej Republiki, v nekaterih krajih mu dodajo kikirikijevo moko, kar mu poudari okus. Zaradi njegove gostote in zato, ker ga je treba piti počasi, mu pravijo tudi čaj za pogovor.

V kabinah za karaoke ni okrasja.

Stene v njih so prekrte s temnim taftom, podobnim tistemu, ki ga uporabljajo kleparji, da vanj zavijejo svoje orodje, žarnice pa visijo v

ročno izdelanih lampijonih, ki jih menjajo glede na letni čas: rdeči so za zimo, zeleni za jesen, beli za pomlad, modri za poletje.

Za konec leta se kabine za karaoke spremenijo v riževe dvoranice. Ženske se okrasijo s tradicionalnimi nošami, ki se razlikujejo glede na etnično skupino, in od mize do mize strežejo krožničke z napol kuhanimi jedmi. Potem se postavijo v vrsto in opravijo obred dobrodošlice novemu letu.

Na ta dan je "prepovedano" iti zgodaj spat.

## Svetilke

V Republiki so svetilke iz papirja.

Na zahodu so žarnice skrite pod spreminjajočimi se predmeti, na Kitajskem pa ni raznovrstnosti. Rokodelci izdelujejo svetilke: iz riževga papirja, čebulnega ali papirja drevesne preje, edino, kar se spreminja, je ideogram ali poslikava.

Za Kitajca popolnost ni v izumljanju vedno novih stvari, temveč s ponavljanjem vedno istega doseči najvišjo stopnjo prefinjenosti. Zato se že tisočletja ukvarjajo s to umetnostjo.

Svetilke so lahko kvadratne, okrogle, pravokotne. So nabrane v gube, če so namenjene za sprejemnico v hiši, ali gladke, če visijo v hotelski dvorani.

Na prvih so narisane pokrajine ali ptič na veji, kamen, most, lovski prizor ... Druge imajo ideograme z duhovnim pomenom.

Notranjost teh svetilk je zelo preprosta: leseno ogrodje iz kvadratnih palčk, stikajoče se palčke pa so med seboj pritrjene s posebnim lepilom. To ogrodje za dva dni obesijo na svež zrak, nato pa ga ovijejo s papirjem in prodajo.

Vendar pa se je ta umetnost zaradi svoje uspešnosti zbanalizirala. Na primer, v nekem go-go baru v Jiayúmu smo videli ogromne, skoraj meter velike papirnate svetilke z mazoerotičnimi poslikavami: na njih neki Kitajec z bičem pretepa drugega, neka ženska temu liže rane, druga pa mu od zadaj zabija umetni ud.

Običajno pa so svetilke majhne in so opremljene s tradicionalnimi sporočili: "srečo v življenju" ali "človek, ki ne verjame v svojo družino, ne bo nikoli mogel verjeti vase".

Od začetka šestdesetih let se te svetilke izvažajo.

## Ceste po planoti

Na planoti so ceste široke. Od ene do druge province križajo državo in omogočajo potovanje in tovorni promet. Ni vasi ali mesta, ki ne bi bilo odvisno od cest. Če je treba opraviti kak nakup, se gre v enega izmed lokalov, zgrajenih ob njih. Če se je treba raztresti, prav tako. Ceste so življenjske žile. Po njih se vozi z veliko hitrostjo, na zavoro se stopi le, če se pojavita lakota ali dolgčas.

Edina težava je v tem, da podaljšajo potovanje.

Gorska cesta skrajša razdaljo od enega kraja do drugega, asfaltna cesta pa kroži okoli ovire, dokler ne pripelje do drugega izhoda in je pot mogoče nadaljevati.

V vsej Republiki ni ceste, ki bi čez planoto vodila v ravni smeri vsaj osemdeset kilometrov. Povsod je kaka vzpetina ali prepad, obvoz ali spust.

Zaradi tega je Kitajska kaotična, nenehni tok avtomobilov in ljudi pa spominja na črve, ki lezejo skozi gnijoče živalsko oko.

Na cestah po planoti čas stoji. Potovanja so tako dolga, da so se poleg hotelov, kavarn, garaž, *roadmoviesov* in budističnih templjev razširile zelene kabine za zmanjšanje napetosti.

Popotniki vstopijo v te kabinice, kakih pet jih stoji druga poleg druge, in s težko žogo razbijajo predmete, ki se zdrobijo in povzročijo ropot, podoben drobljenju stekla: sklede, skodelice, ogledala, slike itd.

Pravijo, da ta zvok sprosti bolj kot ena ali dve uri spanca, in zdi se, da res. Po petih dneh vožnje po cestah čez planoto in treh po gorskih cestah smo se znova smejali in se pogovarjali o tem, da dežela nasprotij ponuja fotografu, ki se zanima za "politično obredje predmetov" in "opustošena območja v bližini mesta", obilo priložnosti.

Ceste po planoti imajo zelo nevarne ovinke.

Na eni med njimi (Zhuixin-Luanpong) smo bili priča enemu najstrašnejših trčenj v Republiki: dva Fiatova tovornjaka eden nasproti drugega, osem mrtvih, šesturna zavora ceste.

Sodeč po uradnem obvestilu so bila trupla potnikov razsekana in obglavljena, od obeh otrok, ki sta se peljala v fiatih, pa so našli le eno nogo in kose telesa.

V tej regiji (Južni obronek Luanponga) je pokrajina zelo pusta. Vsenaokoli le ogromne površine zemlje, požgana drevesa, smrad.

V drugih predelih ni tako. V drugih krajih se v daljavi vidi vas ali kmete med zaplatami riža ali gore ali ostanke velikega zidu Chu. V tem predelu pa: krvavi madeži in nenehna trčenja, okostja.



Najlepši pogled, ki smo ga doživeli na cestah po planoti, je pogled na kavarno: napol ameriški lokal, napol tradicionalna gostilna, okoli nje pa se širi prostran pašnik s koriti za napajanje in pasočimi se kravami.

Povedali so nam, da je lastnik kavarne tudi lastnik krav, da jih vsako jutro žene na pašo za svoj lokal, zvečer pa jih gre iskat in jih zapre v hlev.

V Republiki so živali pod velikim nadzorom.

Lastniki krav, običajno tudi lastniki lokalov, najamejo ljudsko silo regije (*huanzó*), da bi preprečili ilegalno prodajo in nenadzorovano klanje živali. Zaradi tega je *huanzó* postala učinkovita mašinerija reda, ki ima dovoljenje, da se svobodno giblje po regiji in brez izjeme izvaja inšpekcije po vaseh. Samo na odseku Huangcheihuan-Juyongtai so nas preverili desetkrat.

Ko se kak tujec prikaže v vasi, je najbolj običajno, da mu skušajo prodati kipec Bude ali boginje Zhao Tá, ki z dvignjenimi rokami prosi za dež, v imitaciji slonove kosti.

Da bi te zadeve spravili v promet, pred vrata svojih hiš postavijo mize in senčnike rumenorjave barve z napisi v angleščini, prižgejo kadilo, tekajo sem in tja in vabijo kupca, naj se poglobi v "harmoničnost, ki jo odseva obraz Bude, Zao Tá ali Mo Lao Zhu". Če se kupec odloči za nakup, mora samo stegniti roko in z napol zaprtimi usti reči: *é*, in že mu kipec shranijo v škatlico ter mu jo s kimljajem glave izročijo.

Za Budov kipec odšteješ največ sedemdeset centov ali dolar.

## Kadilnice opija

Kadilnice opija so v Republiki prepovedane.

Konec šestdesetih letih so z dekretom uradno zaprli vse kadilnice in opij ter vse, kar se je okoli njega razvilo v kulturo, razglasili za "perverzijo", za dvajset let strpali v zapor opijske vladarje od vzhoda do zahoda ter prepovedali o njih javno govoriti.

Če si kak zahodnjak – *occidentalis* v današnjih časih želi obiskati kadilnico, se mora spustiti v pekel. Najprej zaradi tega, ker jih je tako malo, in zaradi strahu, ki ga povzroča državno zatiranje. Potem zaradi nadzora nad sedanjimi *wangxiji* in odmaknjenosti krajev, kjer se nahajajo.

V vsej Kitajski ni več kot dvanajst kadilnic, prikritih v starih kmečkih hišah ali v zapuščenih stavbah na mestnih obrobjih. In vendar so

nenehno polne, spraznijo se le tedaj, ko poide opij ali pa vreme onemogoči potovanje v te kraje.

V kadilnicah najprej postrežejo z dolgimi pipami, okrašenimi z bronastimi ploščicami, na katerih sta zapisana ime pipe in letnica izdelave: *Jiayúmsko sonce, 1912*.

Nato z opijem.

V nasprotju s prepričanjem zahodnjakov obstaja več vrst opija, čeprav so zahodne kadilnice specializirane za tri:

sivi opij (ali ptičji nasmeh),

sečnato zeleni opij (ali zmajeva sapa),

opečnato rdeči opij (ali zvezde za gorami).

Sivi opij prebudi čute in pomiri telesne bolečine. Povzroči zaspanost, lagodje, sprostitvev ... Neprečiščen je topen v vodi.

Sečnato zeleni povzroči halucinacije, vznemirjenje. Jemlje se za povečanje seksualne moči, lahko se kadi, pa tudi žveči.

Opečnato rdeči je opij intenzivnosti. Na posameznika učinkuje tako, da mu zbistri duha, zato ga pred izpiti pogosto jemljejo študentje v obliki cigaret ali pa pomešanega s tobakom.

Wei, uslužbenec v *Jiayúmskem soncu*, pravi, da se vstopi v tok opija, ko se pokadi tri pipe in se je uživalec sposoben predati opazovanju "valov, ki jih bik napravi v velikem jezeru".

Obrazi ljudi, ki pogosto obiskujejo kadilnice, so neverjetni: izsrkani kot posušeni sadni olupki, brezzobi, imajo počrnele dlesni, povešeno brado, so bledi; v ustih jim nenehno visi pipa, hodijo-govorijo sami s sabo, kot da bi razreševali zapleteno in težko uganko.

Te ljudi imenujejo *gután*, kar pomeni "tisti, ki kroži okoli svoje glave".

V kadilnice hodijo tudi ženske, čeprav se z njimi dogodi nekaj nenavadnega: opij jim dajejo zastonj, v zameno pa morajo, ko ga zaužijejo, stopiti na oder in pripovedovati, kaj "vidijo". Ko smo mi že pokadili opij vznemirjenja, je neka ženska zatrjevala, da "vidi" konja, krožečega okoli drevesa, ki namesto sadežev rojeva miši. Podoba miši (oziroma podgane), viseče z veje, mi je dala misliti in kar naenkrat sem povsod videl miši: miši v obliki žerjava in kladi, sekire in gobcev, miši, ki so grizle in me naskakovale, kažoč mi svoje zobe. Ena izmed njih je rekla: Jaz sem nad konceptom miši, in mi poskusila odrezati roko.

Ena izmed posebnosti kadilnic so njihovi zaslони, pravokotni in beli. Ko ženske prenehajo govoriti, predvajajo pornografske filme ali pa amaterske posnetke deklic, ki pripovedujejo o svojih seksualnih



izkušnjah. Zdi se, da je ta zvrst "dokumetarca" med najbolj priljubljenimi. Ni ne prizorov nasilja, ne oseb v določenih pozah, samo deklica, njen *close up* ali pa široki posnetek, ki pripoveduje, kako je seksala s to ali ono osebo. To pa to, te pripovedi so polne najmanjših podrobnosti.

Kadar se ne vrti film, je vzdušje v kabilnici prijetno, širita se nežna glasba, ki pomaga prebaviti opij, in meglica, v kateri se zdi, da stvari – tudi glave in pipe – lebdiijo.

Mesece pozneje, ko smo se že ponovno zasidrali na zahodu, smo prejeli pismo Vélikega Mongola, v katerem nam je poročal o rušitvi nekaterih kabilnic in nam poslal nekaj fotografij priprtij pri njihovem razbijanju. Ena izmed teh fotografij prikazuje osebo, ki jo prvi policaj drži za roke, drugi pa jo brca v glavo.

To akcijo so časopisi poimenovali "premahniti pohišstvo, ne da bi pobrisali prah".

## Kontorzionizem

Na Kitajskem je kontorzionizem tradicija. Prenaša se iz roda v rod in se izvaja v improviziranih cirkusih ali pa ob robu cest. Včasih ena ženska, včasih ena ženska in en moški, včasih dva moška.

Na nas pa je naredila največji vtis tista, ki smo ji pozneje nadeli vzdevek Zhinkujevka. Zvijala se je zelo počasi in v njenem gibanju je bilo nekaj več kot zgolj tehnični užitek ob izpahnjevanju nog v eno ali drugo stran. Zvijala se je tako mirno, da si njene premike komajda opazil, kot jez, ki se pod pritiskom mase pogreza sam vase.

Ena izmed njenih točk je bila na kravi. Ko se je spravila v najbolj nenavadno pozo, se je krava sprehodila med občinstvom, da bi si jo pod različnimi koti lahko ogledali z vseh strani. Drugače pa je krava nepremično stala in samo udarjala s svojim repom kot z bičem, pri čemer je nastajal nekakšen top tlesk. Ženska toga drži in zveneče tleskanje repa sta bila na skromnem odru že sama po sebi neke vrste spektakel.

Neverjetno pri tej kontorzionistki je bilo to, da pri svojem zvijanju ni premikala oči. Njena zbranost je bila tolikšna, da je bila lahko ure in ure v tem stanju, s pogledom, zazrtim v nedoločno točko. Ko je končala, je razvozlala svoj vozal ter se s premikanjem rok, pregibi ramen in komolcev počasi dvignila, pri tem pa pretirano izpahnila nogo, dokler ni pristala na njih.

Ko smo jo nekoč pobrali (na odseku Zhinku-Befendong), je rekla: Kontorzionizem je umetnost govorice, ki je drugi ne slišijo.

## Bombažne uši

Bombažna uš je majhna, rjavkasta. Njihove kolonije so organizirane po razredih in pomenijo eno najbolj strah vzbujajočih populacij v zahodnem, južnem in osrednjem delu Kitajske.

Kolikor je znanega, lahko ušja zalega v nekaj urah požre cele kantone bombaža.

Zanimivo pri tem insektu je, da ne uniči samo rastlin, temveč tudi narahlja in osiromaši zemljo, česar kobilice ali tripsi ne povzročijo. Ko se kolonija bombažnih uši naseli na nekem polju, zaradi strupov in insekticidov, ki se uporabijo, da bi jo iztrebili, zemlja razpoka (*funxawhi*) in postane peščena, posledica tega pa je, da nekoč izredno plodna polja nenadoma postanejo skoraj puščave.

Ker so bombažne uši tako majhne živali (največ dva centimetra), so njihove kolonije številne in njihovo delovanje hitro. Samci podnevi žvečijo bombaž, samice pa gradijo gnezda.

Ko uničijo celotno polje uši, jih kmetje z lopatami poberejo in zmečejo na štiri ali pet kupov, velikih kot *suizhé* (lopa za orodje). Nato polijejo polje in kupe s petrolejem in jih zažgejo. Ni lepšega gibanja, kot je gibanje samic, ko tečejo po tleh, da se ne bi spekle, in ognja po zemlji, v katerem se scvrejo.

Le malo jih preživi požar. Te polovijo otroci, jih prerežejo na pol in jih ocvrejo na kovinski plošči ter pozobljejo kot prigrizek.

V ugodnih razmerah bombažne uši živijo do štiri mesece.

## Vojni muzeji

Vojni muzeji so kot majhna lutkovna gledališča. Na panojih imajo obešene črno-bele fotografije velikega formata, na dnu vsake fotografije pa je pripis, ki predstavi junaka, njegovo rojstno mesto, datume. Mrtvi moški oziroma podobe njihovih mučenih teles in brezokih obrazov so v regiji znani kot sinovi ljudstva.

Za muzeji so majhna pokopališča. Kamnita kupola s steklenimi šipami in škatlicami prahu. Pred kupolo so kamnite klopi, da se sorodniki in prijatelji lahko usedejo.

Ker so muzeji neprijetni kraji, republiški glasbeniki "na pobudo" države skladajo veličastne skladbe, da bi tako pomagali ustvariti vzdušje in dali tem krajem patos, ki ga drugače ne bi imeli.

Ko smo z neko skupino Litvancev potovali po regiji Fonxhuá, smo videli nekaj žensk, na smrt prestrašenih zaradi "moči" tistih fotografij in glasbe, ki jim je kot kladivo tolkla po glavah.

Komično noto pa je dodala Lola, bela žerjavka<sup>2</sup>, simbol muzeja in maskota tovariša Chunga – republiškega tajnika za finance: zapodila se je za Litvankami in kljuvala panoje z ljudskimi junaki, ki jim obiskovalci dan na dan izkazujejo spoštovanje. Ko smo stopili stran, smo videli, da so tisti obrazi, z luknjami namesto oči in madeži krvi na ustih, bolj kot junakom podobni od groze naluknjanim lutkam.

Te muzeje naj bi se sprejemalo kot nekaj naravnega in samoumevnega, zato so ena izmed njihovih strategij izložbe z različnimi predmeti, v katerih so razstavljeni blatni ali opljuvani škornji, delci ure z ostanki lobanje, od krogel opraskani obeski, oškropljene nočne posode itd.

Muzej v regiji Fonxhuá je eden najbolj obiskanih. V vitrini ima na ogled postavljene roke generala Wonga, vojaškega genija gverile. Na zloženki *Treasures of Fonxhuá Museum* piše, da je tega generala zajela pehotna četa in da je bil med drugim mučen tudi tako, da so mu malo po malo rezali roke, dokler ni izkrvavel. Pozneje so jih izročili maoistični oblasti in jih razkazovali kot ideološki fetiš za prihajajoče generacije.

Od blizu vidiš, da ima vsaka roka svojo inventarno številko in identifikacijsko znamenje.

Pa vendar, in to kljub svoji povezanosti s smrtjo, so muzeji odličen prostor za počitek. Pomagajo, da ubežiš dolgčasu, ki ga rodijo dnevi na cesti, poleg tega pa so zraven njih majhni lokali, kjer prodajajo zastavice z gesli Republike in zložljive senčnike za sonce. Edina neprijetna stvar je, da je prepovedano fotografirati.

## Avtoceste

Zahodne avtoceste so slavne. Kot deževniki se vlečejo po deželi in povezujejo med sabo vasi s pasovi za vožnjo v vseh smereh.

<sup>2</sup> Tako jo imenujejo zaradi barve njenega perja in nog med letom.

Najboljše pri teh avtocestah pa je, da ne izčrpajo. Načrtovane so bile s prostornimi stranskimi postajališči in z zasenčenimi razglednimi točkami, s pogledom na bližnja mesta.

Tako ti je omogočen pogled na Huangcheihuan z jezerom Yantzú v ozadju ali pa z mostovi, ki premoščajo številne rečne rokave in razdelijo mesto na dva otoka. Južni otok je staro mesto s trgovinicami s starinami in z boemskim življenjem brez primerjave v vsej Republiki; severovzhodni otok pa je novo mesto s pomembnimi veletrgovinami in z najbolj tehnokratskimi zapori v vsej Kitajski.

Zanimivo pri teh avtocestah je, da križajo mesto zelo nemoteče, dvigajo se nad najvišjimi zgradbami oziroma hišami v slogu *trailerjev*, razširjenih po vsej Republiki. In to ne da bi pokvarile arhitekturo, razbile pokrajino ali iz mesta napravile visečo gmoto cevi in železa.

Nekega jutra, ko smo se sprehajali po Huangcheihuanu, nas je prešinil občutek, da utelešamo like kakšnega severnoameriškega dokumentarca o Divjem zahodu.

Druga zanimivost avtocest so njihovi templji. Pobarvani so zeleno in imajo tesno sobico z meter visokim kartonastim kipom Bude. Ker se potovanja iz ene province v drugo razvlečejo na več dni, republiški menihi prevažajo te tovarniško izdelane templje po vseh cestah, pritrjene za tovornjak, ki ga vozijo sami, in jih na določenih odsekih "odprejo". Nič čudnega ni, če pred njimi zagledaš majhno vrsto, eno ali dve osebi, ki molita, ali pa molčečo družino.

To različico tovornjakov s templji in pritlikavim, belo pobarvanim Budo imenujejo: cestni budizem.

Razlika med tem budizmom in tistim, ki se izvaja v tradicionalnih templjih, je v tem, kako se tolče na obredni boben (*ko'on*). Veliko bolj nežno in brez presledkov, z več udarci, ki se enakomerno ponavljajo, medtem ko se ljudje nahajajo v stanju "počitka". Ta glasba se neha, ko se uporabnik "zbudi" oziroma vstane, vendar se ne ustavi odsekano, temveč se upočasni in v nekaj sekundah izgine.

Vstopnina v te templje znaša dvajset juanov.

Če se tovornjak pokvari ali mu poči guma, to menihi popravijo sami, brez kakršne koli pomoči. Véliki Mongol pravi, da so slabi vozniki, vendar dobri mehaniki, krivi so za stotine trčenj in na cesti povzročijo ekstremno nevarne situacije. Še vedno je živ spomin na dan, ko je neki menih zaspal in ubil štirinajst otrok, ko je porušil šolo v regiji Shi, ter zbežal, Budov kip – smejoči se – pa je padel s tovornjaka in se postavil na noge sredi krvi in stokov. Od takrat

dalje na ta kraj prihaja na tisoče romarjev; imenujejo ga "Budov postanek v Shiju".<sup>3</sup>

Res pa je, da se vsakič, ko vidimo kakega meniha, ki popravlja tovornjak ali si drgne olje s prstov, vprašamo, kako je to mogoče, in se nasmehnemo. Bolj kot menihom so podobni hudičkom iz kakega Buñuelovega filma.

Teden dni pred odhodom smo se ustavili na enem od križišč avtoceste in ceste, ki prečka planoto, in hoteli fotografirati nekaj menihov. Niso nam dovolili. Bili so osorni, zakrili so si obraz, begali sem in tja in si med seboj nekaj kričali ... potem pa so se približali s stisnjenimi pestmi in v nas zalučali kamenje. Ko smo stekli dovolj stran, smo se obrnili in se jim pačili. Eden od njih se je zasmel, potegnil ven tiča in opravil potrebo. S tem dejanjem je postalo vprašljivo vse, kar smo si do tega trenutka predstavljali o budizmu.

*Huangcheihuan Sun* nam je razkril, da je v vsej Republiki več kot tisoč tovornjakov, posvečenih Budi.

## P.

Peking je imperij. Je predvsem politično mesto, in povedali so nam, da se nič ne premakne, ne da bi oblast za to vedela. V ta namen Republika izvaja ekstremne ukrepe, sili, da se državljani nadzorujejo med seboj in se ovajajo oblastem, ki se ukvarjajo z izvajanjem procesov nad temi posamezniki, vpletajoč jih v verigo krivda-oprostitev.

Še vedno odmeva primer dveh mizarjev, ki sta pod težo obtožbe ilegalne prodaje obdelanega lesa ovadila dvainpetdeset ljudi, skupaj z upravniki in poslovodji, ki so bili zadolženi za nadzor nad trgov in za regulacijo cen. Posledica tega je bila, da je les postal nedostopen in so se morali ljudje, ki so se ukvarjali s kiparstvom, mizarstvom itd., preusmeriti v druge poklice, dokler oblasti ne bi pozabile na primer in bi si trgovanje z lesom ponovno opomoglo.

<sup>3</sup> Če želimo biti natančni, moramo povedati, da je med različicami Bude (smejoči se Buda, Buda uravnoveženosti, melanholični Buda, Buda, premočen od blatnega dežja ...), ki krožijo po Republiki, najbolj zaželen Buda plodnosti. Upodobljen je z resnim obrazom, na katerem ni sledi žalosti, in je edini, ki nima prekrižanih rok ali spuščeni ob telesu, temveč napol skrčene in potisnjene naprej z razprtimi prsti. Pari prosijo za "plodnost" in običaj je, da mu ženske trikrat poljubijo kazalec desne roke in rečejo: Buda plodnosti, pokaži mi pot (*xicho padme kung no fá*). Ko stopajo stran, morajo skloniti glavo in mu ne smejo pokazati hrbta, dokler ne stopijo iz templja. Da se ta želja izpolni, morajo tri zaporedne dni piti čaj "pomladanski sprehod".

Vendar pa tega ni treba brati z grozo. Ljudje iz Pekinga so zelo ravnodušni in gledajo na svoje življenje, kot bi bilo komedija, polna preobratov. Te sodbe vzbudijo bolj "željo po nadaljevanju" kot pa tesnobo.

Če bi morali poiskati besedo, s katero bi označili P., bi bila to: maketa. Mesto se dviguje ob ravnih avenijah, širokih ulicah, njegova arhitektura pa je tričetrt tradicionalni in četrt moderni slog. Z visoke stavbe se lahko vidijo skoraj vse zgradbe in ta pogled spominja na nekatera mesta severne Evrope.

Pogled zavaja ...

Peking je karikatura in bolj kot na mesto spominja na smejalni stroj. Stavbe krasijo svetlobni napisi in temna okna, hiše pa, neoklasični slog, so pokrite s strehami, podobnimi pagodam, ali pa kak drug element jasno kaže na mešanico slogov.

Enako je s cerkvami: trideset odstotkov ljudi je katoličanov. Zgradijo jih iz nekega derivata plastike, utrjenega s kavčukom in peskom, jih pobarvajo na rdeče ali karmezinasto, v stene vstavijo polno oken, na streho pa postavijo križ. Veliki Mongol pravi, da so to božje kavarne.

Dodatna zanimivost P. so stroji za množenje denarja (*gonsuwhoxig*). Mladi se nagnetejo okoli njih in za nekaj centov priigrajo pet dolarjev v juanih. Grozljivo je, kadar se te kovinske škatle zataknejo. Vsa kitajska mirnost se poruši in brcajo v stroj, dokler ne začne delati ali ne vrne denarja. Takrat gredo nasmejani proč in k drugemu stroju.

Nekega popoldneva smo na poti k Lu Zhimouu (pisatelju) videli, kako so neki mladeniči razbijali enega od teh strojev in pretepali nadzornika, stražnika predela, ter nato stekli stran.

Kljub vsemu je Peking mirno mesto. Tatov skorajda ni in večina mrtvih niso žrtve napadov ali ropov, temveč prepovedi izhoda po deseti uri zvečer, uri, ko je nemogoče priti do prevoza in morajo bolni ali poškodovani ljudje počakati do šestih jutraj, da grejo v bolnišnico.

Pri Zhimouu so se zato nekateri pisatelji opravičili, ker morajo tako "zgodaj" oditi, in pojasnili, da ljudi, ki jih zalotijo na ulici po policijski uri, priprejo zaradi nespoštovanja uradnih republiških dekretov. Zhimou je povedal, kako se pisatelji med seboj nadzorujejo in morajo, da se srečajo z zahodnjaki, prositi za "nasvet" centralno inštitucijo. Če kateri izmed njih ne upošteva tega pravila, je najverjetneje, da bo izginil v kakšni vasi na podeželju.

Ko sem jih hotel fotografirati, so zakrili objektiv in rekli, ne. Narodni pisatelji ne smejo dopustiti, da bi jih zahod opazoval. In so vstali, si popravili srajce in odšli. Čez nekaj minut se je Zhimoujeva žena – v



tradicionalni obleki in z zapestnicami – pojavila z dolgimi pipami, s škatlicami opija in s čajem.

(Nismo se dali preveč prositi. Sprejeli smo.)

## Letališče

Letališče v Pekingu je kot akvarij. Ima okna iz debelih stekel, skozi katera se širi mogočen razgled, in tekoče stopnice, ki križajo stavbe v smeri različnih dvoran. Kadar letalo pristaja ali vzleta, te stopnice s prozornimi plastičnimi držaji in rdečkasto preprogo spremenijo letališče v mravljišče.

Na vrhu sten so vitraji. Ne majhni in ne srednji, temveč veliki. Okoli štiri metre dolgi. Predstavljajo kitajski *via crucis* po zgodovini, na enem izmed njih je upodobljen velikanski Mao, kako seka glavo zmaju, ki mu vre kri iz gobca. Ta vitraj, ki gleda na pisto, odhajajočega prisili, da postoji in si ga ogleda.

Ko smo stopili bliže, smo lahko prebrali: Samo velik voditelj, združen s svojim ljudstvom, lahko zmaju odseka glavo.

Na drugem Mao s srpom žanje žito in uči brati otroke v šoli.

Ti vitraji kričečih barv in s tankimi spoji so najbolj fotografirani od vseh treh stavb.

Na poti na letališče je potrebno trikrat zamenjati avtocesto. Najprej tisto, ki pelje v Shuking, nato tisto, ki pelje mimo termonuklearke 2, in nazadnje še končno.

Kot veste, na avtocestah obstajajo postajališča za zmanjševanje stresa, in ko smo se na enem od njih ustavili, je pogled na razmetane ribiške vrše na valobranih in kmete, ki obdelujejo zemljo, na deset kilometrov stran, spominjal bolj kot na posamezno dogajanje na naravno spojenost enega in edinega vesolja.

Enako se je zgodilo s pokopališčem. Od daleč: pravokoten diagram z znamenji in puščicami; od blizu: kraj za meditacijo in "srečanje".

Zanimivo pri kitajskih običajih je, da ljudje, namesto da bi na pokopališča prinašali rože ali hrano, kot je navada v različnih kulturah, prinašajo zaobljene kamne s kakšno frazo ali podobo. Na primer: "tvoj sin, ki te ima še vedno rad" ali pa sliko družine pri mizi. Bili so grobovi, ki so imeli cele gore kamnov in drugi s samo dvema ali tremi.

Ta pokopališča so zelo pusta. Samo v zemljo zabiti križ iz lesa in cementa z bronasto ploščico z imenom pokojnika in datumi.

Okoli stojijo drevesa.

Po nekaj minutah klečanja nam je Véliki Mongol povedal, kako je njegov oče zapičil mesarski kavelj materi v vrat in jo vlekel po vsem Shukingu, da "bi se že končno naučila, da se nad svojega moža ne dviga glasu". Potem jo je obesil v vaški trgovinici in zbežal.

Pozneje so izvedeli, da so možaka ustrelili, ko je hotel prečkati mejo s Sibirijo.

Letališče v Pekingu je tiho. Ljudje ne govorijo med seboj ali pa križajo kratke stavke s tihim glasom in z nagnjeno glavo, pretirano približujoč usta sogovorniku. Gibanje trupa spominja na lutke, ki padajo in se dvigajo.

Ko smo v kabini za pregledovanje pokazali naše potne liste, so se uradniki začeli spogledovati med seboj in nas pozorno ogledovati, prizadevajoč si, da bi naš obraz prepoznali v tistem na sliki. S tem so se zamudili nekaj minut, čas, ki smo ga izkoristili, da smo se poslovili od Vélikega Mongola in ga objeli.

Ko smo bili že notri, je k nam stopil carinik in nam s kretnjami pokazal, da so z našo prtljago težave. V pisarni so bile na mizi raztresene polaroidne fotografije, vseh skupaj 750, in dva uradnika sta jih natančno pregledovala. Ko sta opazila našo prisotnost, je uradnik moški rekel: "Ti ne vedeti ničesar o Kitajski." Na to nisem odgovoril, saj sem skušal razbrati podrobnosti situacije: železna miza, tri srednje velike fotografije voditeljev Republike, sive stene, uradnik moški, uradnik ženska, papirji ...

Ko je razvrstil fotografije na neenaka kupa, je uradnik moški, ki je nenehno hodil ven in se posvetoval z nekom, ki je imel zelo podoben glas kot Véliki Mongol, rekel: "Te vi lahko nesti," in potisnil k nam kupček kakih dvestotih fotografij.

Vzel sem jih in jih spravil v rumeno kuverto. Ko sem vprašal po drugih, nas je pogledal in, skoraj ne da bi odprl usta, iztisnil: "Zmaličijo podobo Republike." In zamahnil z roko v slogu konec pogovora.

In tako smo stopili na pisto in se postavili v vrsto pred stopnicami za v letalo. Ponovno sem se zagledal v Maa. Obrazne žile so mu nabrekli, zmaju ni več vrela kri iz gobca, temveč se je besno lovil za rep in se smejal ...

Stisnil sem paket s fotografijami.

Vkrkali smo se.

*Prevedla Veronika Rot*